
VALLÁSTUDOMÁNYI SZEMLE

Hungarian Journal of Religious Studies

XIX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

2023

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

VALLÁSTUDOMÁNYI SZEMLE
HUNGARIAN JOURNAL OF RELIGIOUS STUDIES
Vallástudományi folyóirat
Megjelenik évente kétszer
Tizenkilencedik évfolyam, 2023/2. szám

Kiadja: Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest,
együttműködésben a Magyar Vallástudományi Társasággal
Alapító főszerkesztő: Bencze Lóránt

Főszerkesztő: Vassányi Miklós
Főszerkesztő-helyettes: Fülöp József

Szerkesztők:
Tóth Anna Judit (Tanulmányok)
Németh György (Forrás)
Adamik Tamás (Disputa)
Sarnyai Csaba Máté (Műhely)
Bakos Áron (Hírek): aron.bakos@ubbcluj.ro
Tamási Balázs (Recenziók): tamasib@or-zse.hu

Szerkesztőbizottság:
Bugár István, Fröhlich Ida, Heidl György, Hoppál Mihály, Horváth Géza, Horváth Orsolya, Frazer-Imregh Monika, Kendeffy Gábor, Kovács Ábrahám, Máté-Tóth András, Mezei Balázs, Pecsuk Ottó, Ruzsa Ferenc, S. Szabó Péter, Sepsi Enikő, Szentpétery Péter, Török László, Voigt Vilmos, Zentai Tünde, Zsengellér József

A Szerkesztőség címe:
1088 Budapest, Reviczky utca 4.
Tel.: 1-483-2900
Szerkesztőségi titkár: Enesey Diána
E-mail: vallastudomanyiszemle@kre.hu
„Hírek” és „Recenziók” rovatunk szerkesztői közvetlenül is fogadnak kéziratokat a fent jelölt e-mail-címeiken.

A folyóirat online elérhetősége: kre.hu/vallastudomanyiszemle
Stíluslap: btk.kre.hu/images/doc/Stiluslap-Vallastudomanyi-Szemle.pdf

ISSN 1786-4062 (nyomtatott)
ISSN 2939-6336 (online)

A kiadásért felel: Dr. habil. Horváth Géza,
a KRE Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának dékánja
A folyóirat megvásárolható a L'Harmattan Kiadónál.
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16., tel.: 267-5979
harmattan.hu

Nyomdai előkészítés: L'Harmattan Kiadó
A tipográfiai tervet Pintér Zoltán készítette, a nyomdai előkészítést
Csernák Krisztina, a nyomdai munkákat a Könyvpont Nyomda Kft. végezte.
Felelős vezető: Gembela Zsolt

TARTALOM

Lectori salutem! 5

TANULMÁNYOK

- SZÁSZ BERNADETT: Az imádság, a lelki tevékenység és a munka egyensúlya a clunyieknél és a cisztercieknél Prüfeningi Idung *Dialogusa* alapján 9
- NÉMETH CSABA: Az olvasás terepe, felszíne és mélye: Fordítói bevezetés a *Didascalicon* III. könyvéhez 24
- FEHÉR BENCE: A *Miatyánk* egy XVI. századi, rovásírással feljegyzett szövegváltozata 35
- KUTROVÁTZ GÁBOR: Kepler *Új, oknyomozó csillagászatának* (1609) szerepei a tudomány történetében 53
- CZAKÓ ISTVÁN: *Amo quia absurdum est*. Kierkegaard szeretetértelmezésének ambivalenciái 61
- TÓTH SÁRA: Otthon és otthontalanság: A szenthez való viszony dialektikája Paul Tillich, Paul Ricœur és David Tracy műveiben 84

FORRÁS

- DAGHRIRI AHMAD: Religious Inscriptions from Southern Arabia 113
- HUGO DE SANCTO VICTORE: *Didascalicon*, III. könyv: „Az olvasás rendjéről, metódusáról és a fegyelemről” (ford. Németh Csaba) 121
- JOHANNES KEPLER: *Új, oknyomozó csillagászat*: „Bevezetés a jelen műbe” (ford. Vassányi Miklós) 145

DISPUTA

- VASSÁNYI MIKLÓS: Szenvedély és misztikum néhány korai szír forrásban 177
- ADAMIK TAMÁS: Hilarius 4. himnusza: *De Christo – Krisztusról* 185

MŰHELY

- ZSIZSMANN ENDRE: A terapeuták lakomái Alexandriai Philón *De vita contemplativa* című írásában 199
- ILYEFALVI EMESE: Egy online bibliográfiai adatbázis első eredményei: *Lelkészek, papok néprajzi, helytörténeti munkái a 18. századtól a 20. század közepéig* 211

HÍREK

- A korai erdélyi szombatosság: Újlaki-Nagy Réka kötetének bemutatója Budapesten, 2023. március 20. (Lovas Borbála) 229

Beszámoló a <i>Hit, kegyelem, akarat. Teológiai és filozófiai megközelítések az ókorban és a kora újkorban</i> című konferenciáról, Budapest, 2023. május 22–23. (Scheffer Kevin)	233
Emlékkonferencia Diószegi Vilmos születésének századik évfordulója alkalmából, Budapest, 2023. június 5. (Vecsernyés Áron)	235
Beszámoló a Magyar Patrisztikai Társaság konferenciájáról, Nagykanizsa, június 29. – július 1. (Scheffer Kevin)	237
A Report on the International Conference of Young Folklorists, Riga, September 13–15, 2023 (Laura Suszta)	239
Beszámoló a <i>Templomi berendezések a múzeum gyűjteményében</i> című kerekasztal-beszélgetésről, Budapest, 2023. szeptember 22. (Tihanyi Anna)	241
<i>A honfoglaló magyarok világfája a kutatói illúziók fényében. Rekonstrukció, konstrukció, dekonstrukció.</i> Beszámoló Pócs Éva azonos című tanulmányának szakmaközi vitaüléséről, Budapest, 2023. szeptember 28. (Zalatnay Klára Lujza)	244

RECENZÍÓK

Ian Boxall – Bradley C. Gregory (eds.): <i>The New Cambridge Companion to Biblical Interpretation</i> . Cambridge: Cambridge University Press & Assessment, 2022. (D. Tóth Judit)	251
Tamás Turán: <i>Ignaz Goldziher as a Jewish Orientalist: Traditional Learning, Critical Scholarship, and Personal Piety</i> . Berlin – Boston: De Gruyter, 2023. (Dévényi Kinga)	260
Daniel Polakovič – Iva Steinová – Petra Vladařová: <i>Židovské hřbitovy na jihu Čech [Zsidó temetők Dél-Csehországban]</i> . České Budějovice: Národní památkový ústav, 2021. (Balogh István, with an English summary)	264
Christopher A. Faraone – Sofia Torallas Tovar (eds.): <i>Greek and Egyptian Magical Formularies. Text and Translation, Vol. 1</i> . Berkeley, CA: Department of Classics, University of California, 2022. (Németh György)	268
Frazer-Imregh Monika és Hamvas Endre Ádám (ford.): <i>Picatrix – A bölcs célja</i> . Budapest: Helikon Kiadó, 2022. (Csizmarik Viktória)	272
Draskóczy Eszter: <i>Alvilágjárások és pokolbeli büntetések. Dante Komédiájának antik és középkori forrásai</i> . Szeged: Lazi, 2022. (Nagy József)	274
John Barton: <i>A Biblia története. A világ legnagyobb hatású könyve</i> . Ford. Babarczy Eszter. Budapest: Osiris – MCC, 2020. (Barta Péter)	281
Adamik Tamás (szerk.): <i>Latin irodalom az érett középkorban: 12–13. század. A keresztény Európa virágkora</i> . Budapest: Kalligram, 2022. (Takács László)	286

LECTORI SALUTEM!

A *Vallástudományi Szemle* 2023 esztendei első száma talán a szokásosnál is gazdagabb anyaggal jelentkezik. A számban hat tanulmány kapott helyet. Szász Bernadett Prüfeningi Idung egy munkája alapján mutatja be a cluny és a ciszterci szerzetesség eltérő álláspontjait a munka és az imádság helyes arányáról. Németh Csaba tanulmánya Szentviktori Hugó *Didascaliconja* III. könyvének fordításához készült – a fordítás maga Forrás rovatunkban olvasható. Fehér Bence írásának tárgya Thelegdi János *Rudimenta* című, rovásírásról szóló értekezése, amelyet újszerű módon tárgyal, bizonyítva, hogy a Thelegdi által mintaszöveggént közölt magyar nyelvű *Miatyánk* saját jogán is jelentős és vizsgálatra érdemes szövegváltozata az imának. Kutrovázt Gábor írása Kepler *Új, oknyomozó csillagászatának* tudománytörténeti jelentőségét tárja fel, míg maga a Kepler-mű bevezetése Vassányi Miklós fordításában olvasható a Forrás rovatban. Czákó István vallásfilozófiai tanulmánya Kierkegaard összetett szeretefogalmának értelmezését kínálja. Tóth Sára XX. századi gondolkodók, Paul Tillich, Paul Ricœur és David Tracy művei nyomán tárgyalja a szent profétikus és misztikus aspektusait. A Forrás rovatot Daghriri Ahmad angol nyelvű írása nyitja, amely Dél-Arábia preiszlám korának monoteisztikus vallási felfogást tükröző feliratairól szól, majd a fent említett két fordítás következik: Németh Csaba Szentviktori Hugótól, Vassányi Miklós Keplertől közöl részletet. A Disputa rovat két írást tartalmaz: Vassányi Miklós szír patrisztikus források, 'Aprahaṭ *Demonstrációi*, a *Liber graduum* és Szent Ephraim *Himnuszok a hitről* című gyűjteménye alapján mutatja be a szír nyelvű misztikus irodalom bizonyos aspektusait. Adamik Tamás Hilarius 4., *Krisztusról* című himnuszát elemzi. A Műhely két, tanulmánnyal is felérő írást tartalmaz. Zsizsmann Endre az alexandriai terapeuták diétáját mutatja be Philón alapján. Ilyefalvi Emese kutatási beszámolója a készülőben lévő, *Lelkészek, papok néprajzi, helytörténeti munkái a 18. századtól a 20. század közepéig* című online adatbázis célkitűzéseit mutatja be, amely átfogó képet fog nyújtani a népi vallást elsőként kutató értelmiségi réteg tevékenységéről. Kötetünket ezúttal is az elmúlt időszak legfontosabb, folyóiratunk témájába vágó konferenciáiról, kötetbemutatóiról és kerekasztal-megbeszéléseiről beszámoló Hírek, majd a Recenziók zárják. Jó olvasást kíván

Tóth Anna, rovatvezető